

Állampolgári ismeretek

Állampolgári ismeretek

A) Alapelvek, célok

A globalizáció korában az ember és a magyar nemzet számos új kihívással szembesül. Az egyénnek olyan kérdésekre kell válaszokat találnia, olyan problémákra szükséges megoldásokat keresnie, amelyek befolyásolják, esetenként pedig meghatározzák lehetőségeit, mindennapi életének alakítását, lokális és tágabb környezetét egyaránt. Az emberi létezésre, az egyén és a közösség viszonyára, a társadalmi változásokra vonatkozó válaszoknak nemcsak az egyéni akaratok, érdekek érvényesítése, hanem a társadalom alapegységét jelentő család, a lokális közösségek és a nemzet jövőjének alakítása szempontjából is jelentősége van.

A tantárgy civilizációs értékeket és mintákat közvetít, erősíti a felelősségtudatot és a nemzethez tartozás érzését. Ennek érdekében segíti a situációhoz igazodó kommunikáció kialakítását, a másik ember gondolatainak, véleményének megértését, az együttműködés lehetőségeinek feltérképezését és közösségformáló erejének megtapasztalását, a hazafias érzés kialakítását, az alapvető honvédelmi ismeretek elsajátítását, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítését, valamint a környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság feltételeinek kiemelését. A tantárgy keretében a tanuló elsajátítja a tudatos és felelős állampolgári létezés szükséges alapvető ismereteket, a szociális kompetenciák fejlesztése révén megismeri és gyakorolja azokat az eljárásokat, készségeket, amelyek a társadalmi részvételéhez, mindennapi boldogulásához szükségesek. A tanuló megismeri és megérti, hogy a haza védelme nem csak a fegyveres erők feladata, hanem minden magyar állampolgáré, ezért a honvédelem ügye a lehető legszélesebb nemzeti egységet képviseli.

A tantárgy a saját tapasztalatokra épülő ismeretszerzésre, élményalapú tanulásra, továbbá javaslatok megfogalmazására, tervek készítésére is lehetőséget biztosít, számos esetben feltételezi a több nézőpontú mérlegelő gondolkodás és szemléletmód érvényesülését. Segíti a mindennapi élet megszervezését, támpontokat nyújt a felnőtt szerepekre való felkészüléshez.

A jogi kultúra fejlesztése, az alapvető emberi jogok értelmezése, a szabadságértékek kiemelése, a társadalmi normák, a szabadság és felelősség kapcsolatának tudatosítása segíti az autonóm személyiség kialakulását. A saját vélemény kifejezése, a társak gondolatainak, véleményének megértése, a vitakultúra fejlesztése a demokratikus attitűd megalapozásához járul hozzá.

Az állampolgári ismeretek tanulásának célja, hogy a tanuló:

1. megértse a jogérvényesülés és a jogi, erkölcsi normák társadalmi jelentőségét, hogy képes legyen egyensúlyt teremteni a közösség érdekei és az egyén törekvései között;
2. ismerje a demokratikus jogállam felépítését és működését, hogy tájékozott, a közügyek iránt érdeklődő személyiséggé válhasson;
3. nevezze meg a magyar nemzettudat sajátosságait, értse meg a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
4. ismerje lakóhelye kulturális és néprajzi értékeit, váljék élményalapúvá lokálpatriotizmusa, személyiségébe épüljenek be a nemzeti közösséghez tartozás emocionális összetevői; mélyüljön el hazaszeretete;
5. értse meg a haza védelmének fontosságát, ismerje meg, hogy a honvédelem milyen feladatköröket foglal magában, és milyen kötelezettséget ró minden magyar állampolgárra;
6. sajátítsa el azokat az ismereteket és készségeket, amelyek a mindennapi életben való tájékozódását segítik;
7. segítséget kapjon a felnőtt szerepekre való felkészüléséhez, hogy életpályáját, jövőjét megalapozottan tervezhesse meg;
8. törekedjék a generációk közötti kapcsolat kialakítására, a nemzedékek közötti párbeszéd erősítésére;
9. értse meg a környezeti és gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság jelentőségét a mindennapi életben, az egyén, a család, a település, a régió és az állam szintjén, valamint globális perspektívában is;
10. támpontokat kapjon ahhoz, hogy pénzügyi döntéseit körültekintően és megalapozottan hozhassa meg;
11. szemléletét problémamegoldó attitűd jellemezze, fejlődjék rendszerszemlélete, nyitottá váljon javaslatok megfogalmazására, tervek, tervezetek elkészítésére;
12. fejlessze a konstruktív alkalmazkodáson alapuló hiteles és hatékony kommunikációs készségeit;
13. megtapasztalja a társas együttműködés közösségformáló szerepét, és felismerje társadalmi jelentőségét;
14. az információk szerzéséhez és rendszerezéséhez, fotógalériák összeállításához, beszámoló elkészítéséhez használja az infokommunikációs eszközöket.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 8. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tevékenységei révén segíti a tanuló szocializációját: tájékozódását a mindennapi életben, felelős állampolgárrá válását, egyúttal felkészülését a felnőtt szerepekre.

A tanuló tapasztalataira és élményeire építve a 8. évfolyamon a tantárgy keretében vizsgálja saját társadalmi környezetét, lakóhelyének intézményeit.

Tudatosul benne, hogy a jogérvényesülés feltételezi a normakövető magatartást is. A közösen kiválasztott témák és a minden résztvevő által elfogadott szabályrendszer alapján megrendezett viták, vitanapok nemcsak az érvekellenérvek

ütköztetésére alkalmasak, hanem végső soron a politikai kultúra megalapozását is jelenthetik.

A családdhoz, a lakóhelyhez, a kortárscsoporthoz, az iskolához és a nemzethez mint közösségekhez való

kapcsolódás, a velük történő azonosulás a tanulási tevékenységek sokféle lehetőségét biztosítják. A tanuló megtanulja a másik ember életének, értékeinek, gondolatainak tiszteletben tartását, erősödik benne az empátia, kialakul benne az emberi cselekedetek okai megismerésének igénye. A tantárgy elősegíti az előítéletek csökkentését és a nemzedékek közötti kapcsolat és párbeszéd erősítését. Az igazságszolgáltatás és az alapvető ellátórendszerek funkciójának és működésének bemutatásával, a mindennapi ügyintézésben való jártasság megalapozásával is segíti a tanuló társadalmi integrációját, felkészülését a felnőtt szerepekre.

A fenntarthatósági szemlélet alakítása elsősorban a családi háztartásra, a környezettudatos életvitel kialakítására vonatkozik, ugyanakkor elősegíti a globális problémák kontextusban történő értelmezését is.

A pénzügyi tudatosság fejlesztése elősegíti, hogy a tanuló pénzügyeit megfontoltan intézze, és tudatos fogyasztóvá váljon.

Az állampolgári ismeretek tantárgy lehetőséget biztosít az egyéni és a társas tanulásra is, amelyek egyaránt fejlesztik a szociális kompetenciákat és az önismeretet.

A *Családtörténelmi kutatás*, a *Településkutatás* és a *Szaktmák, foglalkozások, mesterség és hivatás* projektet az iskolai témahetek, tematikus hetek, tematikus napok keretében valósíthatják meg az osztályok, illetve a tanulócsoporthok.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; honvédelem; haza; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet, nemzetiség; állampolgár; társadalombiztosítás; közteherviselés; katonai szolgálat; demokratikus jogállam.

A tantárgy tanításának specifikus jellemzői a 12. évfolyamon

Az állampolgári ismeretek tantárgy tanulása révén a 12. évfolyamon a tanuló támpontokat kap a mindennapi életben történő tájékozódáshoz és eligazodáshoz, ismereteket és értelmezési szempontokat hasznosít a társadalmi

jelenségek megértéséhez. Az ismeretek, az alapvető fogalmak elsajátításán túl lehetőség nyílik készségfejlesztésre, olyan tevékenységek kipróbálására és gyakorlására, amelyek segítik felkészülését a felnőttkori szerepekre, élethelyzetekre, megalapozzák a tájékozott, nyitott, érdeklődő és kritikus polgári mentalitást.

Az egyéni szocializáció alakítását, fejlesztését a családra vonatkozó tanulási eredmények támogatják: a párválasztás, a felelős családtervezés szempontjainak értelmezésével és megbeszélésével, a gyermekvállalás demográfiai jelentőségének kiemelésével.

A tanuló történelmi tanulmányai során szerzett tudását felidézve, megszerzett ismereteit tovább építi az alapjogok elemzése, a szabadság és felelősség kapcsolatának értelmezése, az önálló életvitel kialakításához, a mindennapi élet megszervezéséhez szükséges jogi ismeretek elsajátításával. A tanuló értelmezi a nemzeti identitás alkotóelemeit, társaival megbeszéli a lokálpatriotizmus és a hazafiság lehetséges megnyilvánulási formáit, megismeri a határon túl és a diaszpórában élő magyar közösségek életét, eredményeit, törekvéseit és gondjait.

Értelmezi és társaival megvitatja a honvédelem és a biztonságpolitika alapkérdéseit.

A környezeti, gazdasági fenntarthatóság és a pénzügyi tudatosság továbbfejlesztésekor lehetőség nyílik a különböző vélemények, álláspontok értelmezésére, tervek készítésére, megvalósításuk közös mérlegelésére és a kockázatvállalás tudatosítására.

A tanuló felismeri, hogy a véleménynyilvánítás, az érvelés és a vita nem öncélú tevékenység, mert a középpontban egy fontos téma vagy probléma áll. Megismeri mások véleményét, és számíthat arra, hogy ő is kifejezheti álláspontját. A vita révén több szempontot figyelembe vevő megoldás születhet. Felismeri, hogy a vita közösségi élménye mintául szolgálhat későbbi életrésztársaiban is.

A tanuló tudatosan készül későbbi munkavállalói szerepére, ezért megismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, illetve tájékozódik a munkaerő-piaci szerepekről, a munkaerőpiac helyzetéről, változásairól.

Felismeri a szerepét a társadalmi munkamegosztásban.

A tantárgy tanulási folyamatában a következő értelmező és tartalmi kulcsfogalmak használata segíti a tanulót a megértésben, a rendszerezésben, a magyarázatok és következtetések megfogalmazásában és a problémaközpontú kérdések megvitatásában.

Értelmező kulcsfogalmak: okok és következmények, folyamatosság és változás, interpretáció, identitás, szocializáció; pénzügyi tudatosság; környezeti, gazdasági-pénzügyi fenntarthatóság; hazaszeretet; honvédelem.

Tartalmi kulcsfogalmak: család; település, intézmény, szervezet; társadalmi csoport; nemzet; alkotmány, állam, állampolgár, állampolgári jogok és köteleességek, norma; választójog; önkormányzat; családi háztartás, államháztartás, adó, közteherviselés; pénzügyi intézmény, bank, hitel; fogyasztóvédelem; vállalkozás; nemzetiség;

katonai szolgálat; rendvédelem; katasztrófavédelem.

B) Fő témakörök

FŐ TÉMAKÖRÖK A 9–12. ÉVFOLYAMON

1. A család, a családi szocializáció
2. A család gazdálkodása és pénzügyei
3. Szabadság és felelősség; jogok és kötelezettségek, a társadalmi felelősségvállalás

4. Nemzet, nemzettudat; lokálpatriotizmus, hazafiság, honvédelem
5. A magyar állam intézményei, az állam gazdasági szerepvállalása
6. A mindennapi ügyintézés területei és megszervezése
7. Fogyasztóvédelem
8. Környezet- és természetvédelem
9. Bankrendszer, hitelfelvétel
10. Vállalkozás és vállalat

C) Tanulási eredmények

ÁTFOGÓ CÉLKÉNT KITŰZÖTT TANULÁSI EREDMÉNYEK A 9–12. ÉVFOLYAMON

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a család szerepét, alapvető feladatait az egyén és a nemzet szempontjából egyaránt;
2. értékeli a nemzeti identitás jelentőségét az egyén és a közösség szempontjából is;
3. ismeri a választások alapelveit és a törvényhozás folyamatát;
4. megismeri a demokratikus jogállam működésének alapvető sajátosságait;
5. érti és vallja a haza védelmének, a nemzetért történő tenni akarás fontosságát;
6. a mindennapi életének megszervezésében alkalmazza a jogi és gazdasági-pénzügyi ismereteit;
7. saját pénzügyeiben tudatos döntéseket hoz;
8. felismeri az életpálya-tervezés és a munkavállalás egyéni és társadalmi jelentőségét;
9. ismeri a munka világát érintő alapvető jogi szabályozást, a munkaerőpiac jellemzőit, tájékozódik a foglalkoztatás és a szakmaszerkezet változásairól.

AZ EGYÉNI ÉS A CSALÁDI SZOCIALIZÁCIÓ SEGÍTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. értelmezi a család mint a társadalom alapvető intézményének szerepét és jellemzőit;
2. társaival megbeszéli a párválasztás, a családtervezés fontos szakaszait, szempontjait és a gyermekvállalás demográfiai jelentőségét: tájékozódás, minták, orientáló példák, átgondolt tervezés, felelősség;
3. felismeri, hogy a családtagok milyen szerepet töltenek be a szocializáció folyamatában;
4. értelmezi a családi szocializációnak az ember életútját befolyásoló jelentőségét.

AZ AKTÍV TÁRSADALMI CSELEKVÉS ÉS FELELŐS ÁLLAMPOLGÁRI MAGATARTÁS MEGALAPOZÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri az alapvető emberi jogok egyetemes és társadalmi jelentőségét;
2. bemutatja Magyarország Alaptörvényének legfontosabb részeit: Alapvetés; Az állam; Szabadság és felelősség;
3. érti a társadalmi normák és az egyéni cselekedetek, akaratok, célok egyeztetésének, összehangolásának követelményét. Elméleti és tapasztalati úton ismereteket szerez a társadalmi felelősségvállalásról, a segítségre szorulóknak támogatásának lehetőségeiről;
4. megérti a honvédelem szerepét az ország biztonságának fenntartásában, megismeri a haza védelmének legfontosabb feladatcsoportjait és területeit, az egyén kötelezettségeit;
5. felismeri és értelmezi az igazságosság, az esélyegyenlőség biztosításának jelentőségét és követelményeit;
6. értelmezi a választójog feltételeit és a választások alapelveit;
7. értelmezi a törvényalkotás folyamatát.

A LOKÁLPATRIOTIZMUS ÉS A NEMZETI IDENTITÁS ERŐSÍTÉSE, A HONVÉDELEM SZEREPÉNEK, FELADATAINAK ÉS LEHETSÉGES MÓDOZATAINAK MEGISMERÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megérti a nemzeti érzület sajátosságait és a hazafiság fontosságát, lehetséges megnyilvánulási formáit;
2. véleményt alkot a nemzetállamok és a globalizáció összefüggéseiről;
3. felismeri a világ magyarsága mint nemzeti közösség összetartozásának jelentőségét;
4. érti és felismeri a honvédelem mint nemzeti ügy jelentőségét;
5. felismeri és értékeli a helyi, regionális és országos közgyűjtemények nemzeti kulturális örökség megőrzésében betöltött szerepét.

FELKÉSZÜLÉS A FELNŐTT SZEREPEKRE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. azonosítja a mindennapi ügyintézés alapintézményeit;
2. életkori sajátosságainak megfelelően jártasságot szerez a jog területének mindennapi életben való alkalmazásában;
3. tájékozott a munkavállalással kapcsolatos szabályokban.

A FENNTARTHATÓSÁG ÉS A PÉNZÜGYI TUDATOSSÁG SZEMLELETÉNEK ÉS GYAKORLATÁNAK TOVÁBBFEJLESZTÉSE

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. megtervezi egy fiktív család költségvetését;
2. saját pénzügyi döntéseit körültekintően, megalapozottan hozza meg;

3. megismeri a megalapozott, körültekintő hitelfelvétel szempontjait, illetve feltételeit;
4. azonosítja az állam gazdasági szerepvállalásának elemeit;
5. felismeri és megérti a közteherviselés nemzetgazdasági, társadalmi és morális jelentőségét;
6. életvitelébe beépülnek a tudatos fogyasztás elemei, életmódjában figyelmet fordít a környezeti terhelés csökkentésére, érvényesíti a fogyasztóvédelmi szempontokat;
7. értelmezi a vállalkozás indítását befolyásoló tényezőket.

A TÁRSAS EGYÜTTMŰKÖDÉS ÉS A KOMMUNIKÁCIÓS KULTÚRA FEJLESZTÉSE, A VÉLEMÉNYALKOTÁS TÁMOGATÁSA

A nevelési-oktatási szakasz végére a tanuló:

1. felismeri a véleménynyilvánítás, érvelés, a párbeszéd és a vita társadalmi hasznosságát;
2. képes arra, hogy feladatait akár önálló, akár társas tanulás révén végezze el, célorientáltan képes az együttműködésre;
3. önállóan vagy társaival együttműködve javaslatokat fogalmaz meg;
4. tiszteletben tartja a másik ember értékvilágát, gondolatait és véleményét, ha szükséges, kritikusan viszonyul emberi cselekedetekhez, magatartásformákhoz;
5. megismerkedik a tudatos médiafogyasztói magatartással és a közösségi média használatával;
6. a tanulási tevékenységek szakaszaiban használja az infokommunikációs eszközöket, lehetőségeket, tisztában van azok szerepével, innovációs potenciáljával és veszélyeivel is.